

SISYMB. AQV. ALTERVM.

Σισυμβριον. SISYMBRIVM.
CAP. CXXI.

SISYMBRIVM (alij serpyllum syluestre uocant) in solo inculto nascitur, menthae hortensis similitudine, odoratius, latiore folio. Inferitur coronis. Calfaciendi uim habet. contra stillicidia urinæ, calculosque, semen ex uino bibitur: tormina, & singultus fedat. Folia in capitis dolore, fronti, aut temporibus illinuntur. item contra uesparum, apumque ictus. Vomitiones potu cohibet.

Alterum sisymbrij genus, aliqui cardaminâ, alij sion appellant. Ea herba riguis gaudet, & eisdem in locis, quibus sion, prouenit: quæ ideo nonnullis cardamina nominatur, quod gustu cardamum, id est nasturtium repræsentet. Folia primùm rotunda prodeunt, adulta cruce modo fiunt. Id excalfacit, urinas mouet. crudum estur. Purgat létigines, cutisque uitia in facie, noctibus impositum, matutinisque detractum.

TAMETSI prodiderit Dioscorides Sisymbrium in solo inculto nasci, Theophrastus tamen lib. VI. cap. VII. de plantarum historia, & lib. V. cap. VIII. de earum causis, satium etiãnnũ Sisymbrium in hortis reperiri posteritatis memoriæ commendauit. Quod sanè eam herbam esse crediderim, quæ hodie in omnibus ferè hortis prouenit, quam nostrates officinæ Balsamitam, uulgo uerò mentham Romanam, uel crispam appellat. Quippe quod hæc proferat folia circinata, & uulgaris menthae latiora, crispa tamen: caulem quadrangulum, rubentem, uirentemque: & odore, gustuque mentha longè acrior sentiatur. Cuius rei illud etiã, præter astignatas notas, manifestum indicium facit, quod Balsamita hæc facile in mentham degeneret, nisi diligens admodum adhibeatur cul-

Sisymbrij cõsideratio.

tura. Quod libro de plantarum causis paulò antè citato, apertè testatur Theophrastus his uerbis. Sisymbrij mutatio in mentham, uelut prædictis opposita scilicet est, cum ex neglectu eueniat. Fit enim cum quis non excolit, neque curam solitam adhibet, ut radices amplius deducantur, quàm in partem uì tota conuersa, debilior pars superna consistit, odorisque sui uehementiam amittit, quasi ex ambobus illis, germine, atque odore similitudo proueniat. Quippe acritudine exolescente, reliquus odor, quia mollis quidam, remissusque est, proximè ad mentham accedit. Quamobrem transferre sepe numero iubent, ne istud eueniat. Hæc Sisymbrij causa est. hætenus Theophrastus. Sed equidem non putauerim Dioscoridis Sisymbrium sponte in incultis nascens, cum Theophrasti Sisymbrio conuenire: quin potius alterum ab altero longè disidere crediderim. Syluestre enim in Ananiensi agro in incultis natum compluribus locis uidimus, ac legimus, nullis deficientibus notis illi à Dioscoride tributis. quod mihi quidem satiuo effigie planè reclamare uisum est. Huc alia accedit ratio, qua facile probari potest, syluestre Sisymbrium à satiuo plurimùm differre. Quandoquidem si idem essent, cum Sisymbrium culturae negligentia in mentham degeneret, fieri quidem non posset, ut syluestre aliter usquam inueniretur, quàm in mentham permutatum, cum nulla hominum cultura nascatur. Quo postmodum fieret, ut locus, in quo Sisymbrium primò adoleuisset, breui temporis tractu ubique mentha scateret. quod tamen nusquam hætenus factum reperi. Ceterum Brasauolus, cum hæc fortasse non perpendisset, credidit Balsamitam, quam ipse Florentinam mentham appellat, tam satiuum, quàm syluestre Sisymbrium indifferenter explere posse. Qui præterea fatetur se uidisse (quod potius eum oculos fessellisse putauerim) Balsamitam desciuisse in calamintham, Plinium quidem, non Theophrastum secutus. Siquidem Theophrastus in mentham, non in calamintham Sisymbrium desciscere prodidit. Plinij uerò codices nonnulli libro XIX. cap. X.

Sisymbrij in mentham mutatio.

Brasauoli error.

scriptum quidem habent, quod Sisymbrium in calamintham degenerat, quam lectionem accepit Brasauolus: sed ea lectio deprauata censetur. Idcirco factum est, ut ij, qui Plinium castigarunt, eam restituerint, quod compertum habuerint Plinium ex Theophrasto historiam sumpsisse. Itaque iam eius loci uera, & legitima lectio est, ut in castigatis codicibus legitur, quod Sisymbrium in mentham desciscat, non in calamintham. Sisymbrium uerò, quod (ut Dioscorides inquit) aliqui Cardaminam, alij Sium appellant, ea nimirum herba est, quam uulgo nostri Crescione appellant, acri sapore prædita, de qua etiã diximus in præcedenti capite, de Sio differentes. Siquidem ea in fontium riuus discurrentibus comite Sio nascitur, folijs primo exortu rotundis: cum uerò adoleuerint, eruce modo dissectis: odore, ac sapore satiuo nasturtio proximis. Meminit huius Plinius libro XX. cap. XXII. quanuis libro XIX. cap. VIII. aliud Sisymbrij genus commemoret his uerbis. Sisymbrium simili modo feritur. Letissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. Hinc quidam existimauerunt, Plinium de uulgari menthastro, quod in aquis passim prouenit, differuisse. Sisymbrij utriusque mentionem fecit Galenus libro VIII. de simplicium medicamentorum facultate, sic inueniens. Sisymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis,

Sisymbrium aquaticum.

Sisymbrij utriusque uires ex Galeno.

Nomina.

tis, & exiccantis facultatis est, & temperatura in tertio ordine. Sed & semen eius tenuium partium est, & calidum. Quocirca ipsum quidam cum uino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sifymbrium uero, quod quidam Cardaminem uocant, quandoquidem cardamo, hoc est, nasturtio simile quiddam gustu præfert, cum siccum est, tertij est ordinis excofacientium, & desiccantium: eum humidum, & uiride, secundi. Vt Græci $\sigma\upsilon\upsilon\beta\omicron\upsilon\varsigma$, ita etiam Latini Sifymbrium dicunt: Arabes, Sifnabarion, seu Sifnasbar: Itali, Sifembro, & Menta Romana: Germani, Vuassermuntz, & Bachmuntz: Hispani, Hierua buena de agua: Galli, Menthe aquatique. Quod uero $\sigma\tau\upsilon\upsilon\beta\omicron\upsilon\varsigma$ $\tau\epsilon\sigma\omicron\nu$ Græcis, Sifymbrium alterum Latinis appellatur: Italis, Sifembro aquatico, & Crescione: Germanis, Brunkressen, & Vuasserkressen: Hispanis, Berros, & Agriois, Gallis, Cresson.

CRITHMVM.

CRITHMI MAR. SPECIES.

Κριθμων. CRITHMVM.

CAP. CXXII.

CRITHMVM, seu, ut aliqui, Crithamon, fruticosa, & vndique foliosa herbula est, cubiti altitudinem ferè petens. Nascitur in maritimis, & petrosis: folijs pinguibus, numerosis, albicantibus, veluti portulacæ, latioribus, & longioribus, falso gustu: flores candidi sunt: & semen, ceu rosmarini, odoratum, molle, rotundum, quod siccatum rumpitur: habet intus tritici modo nucleum: radices digiti crassitudine, tres, aut quatuor, grati odoris, & iucundi. Radix, semen, & folia incocta uino, potu urinæ difficultati, & regio morbo auxiliantur: menses cient. Estur crudum, coctumue in olere. seruatur etiam in muria.

Crithmi consideratio.

Quorundam lapsus.

NASCITVR Crithmum non modò in omnibus Tyrrheni promontorijs, scopulis, ac rupibus, præsertim Argentario monte in maritimis nostris Senensibus, & uniuerso circum Italianam litore; sed etiam in Adriatico sinu, ubi scopulosa, & prærupta superstant litora: quemadmodum nobis contigit uidere co tractu per quem à Timauro fonte Tergestum nauigatur: namq; inibi illa scopulosa litora crithmo referta sunt. Crithmum Romæ, & in uniuersa ferè Hetruria Fœniculum marinum dicitur: etsi in alijs quàm plurimis Italiae locis, ubi à maritimis in hortis, ac uiridarijs translatum uirescit, herbam sancti Petri appellatet uulgus. Quo nominis argumento non desunt, qui existiment, plantam hanc legitimum esse Empetron, libro 1111. à Dioscoride descriptum inter simplicia medicamentata, quæ deiectoria polent facultate. Inter hos inuenio Pandulphum Collinutium in defensionibus Plinij contra Leoniceum. qui Empetron corrupto uocabulo Sanpetram herbam uocari putat, nulla habita facultatis, notarumq; ratione. Cuius sententiæ maximè refragatur experientia, quòd Crithmum, quanquam abunde, copioseq; ingestum, nec pituitam, nec bilem, nec aquam intercutem trahit, quemadmodum empetro reddidit Dioscorides. qui propterea

20

20

30

40

50

rea

rea illud inter ea, quæ aliu deiiciunt, medicamenta locauit. Quomodo autē Empetron quis idem cum herba sancti Petri recte dixerit, si empetron nullis alijs à Dioscoride representatur notis, quàm quòd nascatur in montibus, & maritimis, falso, & amaro sapore? Verum enimvero non modò putandum; sed etiam pro certo, meo quidem iudicio, affirmandū erit, herban hanc Crithmum esse. Quippe quòd ea notis omnibus, quæ radicibus, folijs, caulibus, ac seminibus, et uniuersæ deniq; plantæ tribuit Dioscorides, Crithmum planè referat. Crithami uires recensuit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorū, his uerbis. Crithmum gustantibus falsum quodammodo est, cum paucula amaritate. quamobrè uis eius est exiccatoria, & absterforia. Vtraq; tamè imbecillior in eo est, quàm in amaris. Κριθμου Græci, Crithmū item et Crithamum Latini uocant: Itali, Crithamo, Finocchio marino, & herba di san Pietro: Germani, Bacilen, & Meerfenchel: Hispani, Perexil de la mar, & Vnhas de agnula yerua: Gallis, Bacille, & Fenoil marin.

Crithmi uires ex Gal.

Κορωνόπου.

CORONOPVS.

CAP. CXXIII.

CORONOPVS oblonga herbula est, per terram strata, fisis folijs. coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo cœliaci facit. Prouenit in aggeribus, & locis incultis, & secus uias.

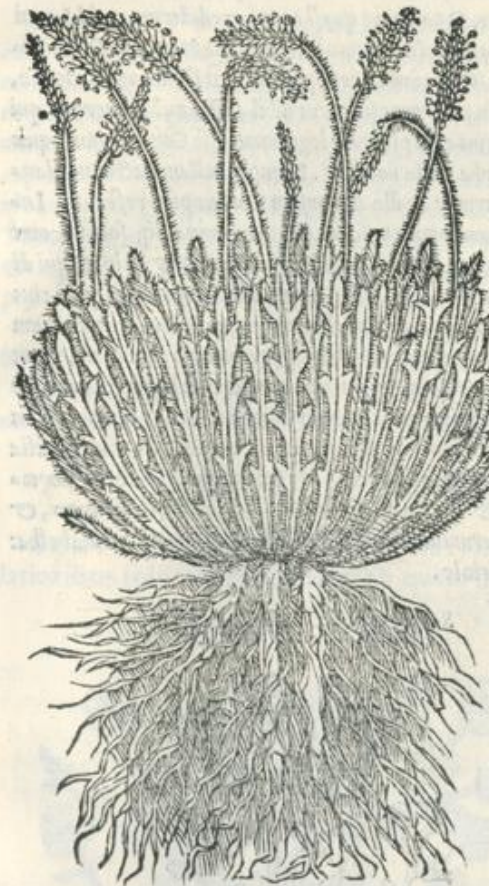
VARIAS, ac diuersas reperio eorum fuisse sententias, qui non parum laboris, ac studij impenderunt, ut plantarū historiam à mendis omnibus expurgatam pristina, ac propria redderent integritati, in inuestigando, quænam inter tot plantas legitime Coronopus dici possit. Quorum unus extitit Nicolaus Leoniceus, uir quidem ingenio, & doctrina præclarus, qui longa uerborum serie hac de re scripsit, conclusitq; tandem, Coronopum eam herbam esse, quam ipse uernacula sua lingua Capriola, nos uerò nostra Sanguinella appellamus, quòd eā pueri æstate naribus indant, ut inde sanguinem eliciant. Verum cum eius sententiā minime probandam existimauerit Manardus Ferrariensis, hac in re magis Dioscoridi addictus, quàm Plinij, ac Theophrasti placitis, qui Coronopum inter aculeata recensent, his magis ad stipulandum esse iudicauit, qui uolunt Coronopum Dioscoridi eam esse herbam, quæ uulgò dicitur Herba stella, omnibus Italiae hortis uulgaris, ac admodum frequens, quòd in acetarijs passim usurpetur, quàm ijs, qui Capriolam, siue Sanguinellam dictam Coronopum esse censent. Quandoquidem hæc nusquam, quòd sciam, in cibis sumitur, sed in brutorum tantum uenit pabulum. Nec desunt præterea, qui firmiter asseuerent, quòd quæ inter plantas uulgò nonnullis Pes coruinus uocatur, aliquibus uerò Pes gallinaceus, quæ utitur nonnumquam medici ad exulcerandas corporis particulas, ubi id exoptu let necessitas, legitimus sit Coronopus. Inter quos non modò deprehensi sunt commentatores Auicennæ, quos nullam rei herbariæ

Coronopi cōsideratio.

Quorundam opinio damnata.

Leoniceii opinio reprobata.

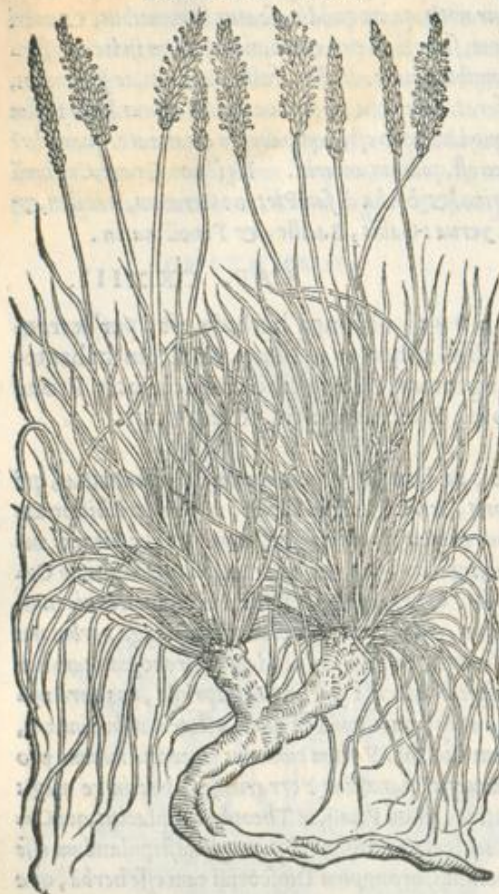
Gramen aculeatū Plinij.

peritiam habuisse constat; sed & recentiorum quidam, præsertim ex eorum numero, qui de stirpium historia, & facultatibus scripsere commentarios. Nanq; Otho ille Germanus cognomine Brunfelsius, tametsi non ignoraret, eos à probatissimis uiris refelli, qui in hanc uenerunt sententiā: tamen (quæ multorum est pertinacia) maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quàm cum doctis, & peritis recte sentire. Quippe Pes coruinus uulgò uocatus (ut in sequentibus suo loco differemus) Coronopus non est, sed proculdubio ranunculus, qui Græcis Βατραχίου appellatur, cuius uariæ Dioscoridi produntur species: inter quas uulgaris Pes coruinus suam retinet sedem. Quòd autem Leoniceii Capriola Coronopus sit Dioscoridis, ego quidem cum Manardo nunquam affirmauerim. Nam & si gerat hæc herba in sui culmi fastigio quinque ueluti graciles spicas, quæ cum manibus dilatantur, cornicis, uel alterius uolucris formam pedis representant; cum tamen (ut etiam Manardus inquit) in hominum cibum non expetatur, folio exeat nullis incisuris dissecto, non feratur in hortis, & arida tanquam scœnum assurgat, nullo pacto asserendum censeo Capriolam esse Coronopum. Cæterum si modò quis in eo Pliniū sequi uelit, quòd dixerit lib. xxi. cap. xvi. (quòd tamè ex Theophrasto sumpsit) aculeatarum caules aliquarum per terram serpere, ut eius, quam Coronopum uocant; frustra, meo quidem iudicio, probare contendet, Sanguinellam, siue Capriolam esse Coronopum. quòd eius caulis culmi modo geniculis intersectus, humi minime repat, sed rectus in altum assurgat, et culmorum in morem spicas ferat. Verum eos non aberrare putauerim, qui dixerint Capriolam hanc aculeatam esse gramen, cuius meminit Plinius lib. xxi. cap. xix. his uerbis. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntq; sanguinis eiendi gratia. Neq; usquā, quòd equidem legerim, expressit Plinius (ut Ruellius testari uidetur) gramen hoc aculeatum esse coronopum. Illud præterea animaduertere oportet, quòd Dioscorides non scribit Coronopum aculeatam plantam esse, neq; cum inter aculeatas libro tertio recensuit, sed hic inter olera, quæ in ciborum usum ueniunt. Quauis contrarium fecerit Theophrastus, quòd fortasse ad foliorum formam alluserit, qui laciniarū tenuitate coronopo aculeata uidentur; cum tamen pungere non

non

SERPENTINA.

Coronopi
fylueltris mē
tio, & uires.

Coronopi
uires ex Gal.

Nomi.

non ualeant, ut cum acanthinis pariter lufit Dioscorides. Quare
facile adducor, ut credam, Coronopum tam Theophrasto, quam
Dioscoridi idem esse. Ideoq; Plinius libro xxi. Theophrastum se
cutus, Coronopum aculeatum facit: libro uero xxxi. Dioscori-
dem fortasse imitatus, aculeorum haudquaquam meminit. Sed et
illud silendum non duximus, quod ex illo graminis genere, quo pue-
ri ludentes sanguinem e naribus eliciunt, Sclauj Carniole incolæ,
item Goritienses semen colligunt, deglubuntq; in pilis, & milij,
uel panic modo carniū ure decoquunt, granulis oblongiusculis
panico minoribus, gustui non ingratis, adeo ut Germani himeldau
uocent, hoc est, cælestem mannā. Huius plantam Sclauj cornicis
pedem appellant. Quo fit, ut quasi certo crediderim, quod Leoni-
cenus ab ijs fortasse doctus, putauerit hanc plantam esse Dioscori-
dis Coronopum. Qui cum Coronopum scribat spinis nullis rigere,
seriq; in hortis in ciborum usum, eos nihil falli existimauerim, qui
nobiscum senserint eam plantam legitimum esse Coronopum, quæ
uulgò nobis Herba stella uocatur. Nempe nullam hactenus plan-
tam uidi, quæ perinde ac illa adamussim Coronopum referat. In-
uenitur hæc etiam sponte nascens diluto extenuatoq; solo in comi-
tatu Goritiensi, non longè à Sontij fluminis ripis, & in loco, qui di-
citur in collibus. Ean inibi uulgò Serpentina appellat, quod eius
radix in uino pota uiperarum, aliorumq; uenenosorum animalium
morsibus maxime aduersetur, sitq; præcipuum remedium, ita ut
ipsa sola (quod equidem experientia compertum habeo) liberet de-
morsos. Coronopi uires paucis perstrinxit Galenus libro vii. sim-
plicitum medicamentorum, sic inquit. Coronopodis radix cœlia-
cis prodesse creditur manducata. Eius nomen Græcum κορωνο-
πόδος, item & Latinum Coronopus: Italicum, Coronopo, &
herba stella: Germanicum, Kraenfuß: Hispanicum, Guabelba:
Gallicum, Capriole.

10
20
30

SONCHVS ASPERVS.

Latinum
opio refo
dix.

SONCHVS PLANVS.

40
50
Σόνχος.

SONCHI duo genera. Syluestrior quidam est, & magis spinis horret. Alter teneritate quadam mollescit, cibus expetitus. Caule constat anguloso, † inani, interdum rubente: folijs in ambitu per interualla dissectis. Vtriusque uis refrigerat, modicè adstringit. vnde æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti profunt. Succus eorum stomachi rosiones forbitione mitigat: lac elicit. inuellere appositus, sedis, ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba, quàm radix illita, uibratis à scorpione ictibus subuenit. Alter sonchus tenerior, arboris instar est, latis constans folijs: caulem in ramos exeuntem folia distinguunt. sed ad eadem pollet.

SONCHVS in Hetruria, ubi Latinum nomen adhuc perdurat, Cicerbita uulgò uocatur. Visuntur in hortis, campis, & uincis duo sonchi genera. Sed tertium illud genus, de quo in fine capituli differuit Dioscorides, non solum non inuenitur in Italia, ubi non recordor me hæcenus uidisse plantam, quæ Sonchum arborentem referat; sed neq; etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophrastus, & Plinius. Soncho nostri utuntur hyeme in acetarijs, præsertimq; eius radicibus, quæ cum teneræ sint, mansuq; dulces, frequenter mensis expetuntur. Sonchi uires nobis descripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Sonchus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Ceterum uiridis etiãnum, & tener estur, perinde ut cætera olera syluestria. Temperamentum eius quodammodo mistum est: constat enim ex aquea, terreâq; essentia, utraq; leuiter frigida. Nam
 20 & adstrictionis cuiusdam est particeps: & siue cataplasmatibus in morem illinatur, siue edatur, manifestò refrigerat: postea uerò quàm planè resiccatus fuerit, terrestris eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.
 Σόνχος sic Græcè, ut etiam Latine Sonchus appellatur: Italicè, Soncho, & Cicerbita: Germanicè, Vuilderhasen koel, Gens dystel: Hispanicè, Serraya, & Serralha: Gallicè, Latteron, & Palais au lieure.
 † Hæc dictio νερός, quæ uacuum, & inanem significat, hic non legitur in uulgatis Græcis. Sed tamen eam habent uetusti codices, quibus etiam adscribitur Orbasius. Ergo non erit, ut aliqui putant, ex Plinio diu taxat reposita.

Sonchi confideratio.

Sonchi uires ex Galeno.

SERIS duum generum est. Altera syluestris, quæ picris, & cichorion uocatur. Altera fatiua, latioribus folijs constat, stomacho quàm hortensis utilior. Quæ iterum in duas species digeritur.

INTYBVS HORTENSIS.

INTYBVS HORT. ALTER.

vna folio

INTYBUS SYL. SIVE CICHORIVM.

CICHORIVM SATIVVM.

vna folio latiore prodit, lactucarum simillima: altera angustiore est folio, & gustu amara. Vtraq; re frigerat, & adstringit, stomacho utilissima: aluum sistit cocta, si cum aceto adsumatur. Syluestres stomacho meliores: quandoquidem aestuantem ipsum, & quem imbecillitas uexet, cibo leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta, utiliter illinuntur: podagris, & oculorum inflammationibus auxilio sunt. Herba cum radice illita, percussis à scorpione subuenit: igni sacro cum polenta medetur. Succus cum cerusa, & aceto, ualet ad illitus eorum, quæ refrigerationem desiderant.

Seridis, siue
Intybi confi-
deratio.

QUONIAM in Græcis vulgatis codicibus initium istius capituli & in uerbis nonnullis, & in Seridis generibus 40
deprauatum, & confusum legitur; ideo ex libro Oribasi simplicibus dicato, atque etiam ex antiquissimis Dioscori-
dis codicibus manuscriptis, illud legitime, & ordinate legendum putamus, hoc modo. Σέρης ἀγρία, καὶ κηπού-
τη. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διοσκόρου. ἡ μὲν γὰρ πικρὴ, ἡ καὶ κηπούριον καλεῖται. ἡ δὲ ἡμερος πλατύφυλλοτε-
ρα, καὶ ἑσπεροτέρα τῆς κηπούτης. τῆς δὲ κηπούτης διττὸν εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ θριδάκωδετέρα, καὶ
πλατύφυλλος. ἡ δὲ στενόφυλλος, καὶ ἑμπικρος. id est. Seris syluestris, & hortensis. Syluestris quidem du-
plex: altera picris, quæ & cichorion uocatur: altera satiuua latioribus folijs, & ori gratior, quàm hortensis. Hor-
tensis uerò duplex genus: una folio latiore, lactuca similiior: altera folio angustiore, & gustu amara. Huic lectio-
ni maxime adstipulatur Serapio. quippe qui ex Dioscoride tot habeat syluestris Seridis species, quot domesticæ. Id
quod etiam ex usu clarissime patet, cum tan satiuua, quàm sua sponte nascens Seris quotidie sit præ manibus, & suma-
tur in cibus. Satiuua quidem ubiq; ferè in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore, lauioreq; ab hortensi an-
gustifolia Seride non longè dissimilis: quin & ori erraticæ gratior. Ea uerò, quæ sponte prouenit, passim ferme uire
scit, folijs in ambitu longè magis laciniatis, angustioribus, asperioribus, & amarioribus. Sunt qui pro certo habeat,
Scariolam à domesticæ latifolia Seride nihil differre, quòd ita esse comprobet Serapionis scriptura. Alij Scariolam
uocant alterà domesticæ speciem, quæ angustiore est folio, et gustu amarior. Sed animaduertendū est, Scariolam in Se-
rapione, Serapionis non esse, sed interpretis, cui nulla, mea quidem sententia, in hoc fuerit adhibenda fides. Quippe
cum sciuerit is Scariolam, corrupta à barbaris uoce, nil aliud significare, quàm Seriolam, Serimq; nō aliud esse Græ-
cis, quàm Latinis Intybum, huius generis latifolium (perperam tamen) Scariolam appellauit. Qua in re eorū equidem
sententiam magis laudauerim, qui angustifoliam Serim, quòd latifolia sit minor, Scariolam, seu potius Seriolam, ac si
parua Serim dixeris, uocāt: tametsi in syluestrium quoq; genere, ea etiam Seriola dici possit, quæ passim in hortis colit-
tur, quòd domesticæ Seriolæ nō longè sit absimilis. Omnes itaq; in Italia uulgaris sunt notitiæ, quòd nostratibus mensis
frequentissime in acetarijs apponantur. Quamobrem olitores has hyeme terra, & sabulo in hortis obruunt, quoniam
hoc

cilid anu

DENS LEONIS.

hoc artificio mirum in modum albescunt, & tenerrime euadunt, & in totam asseruantur hyemem, artem hanc à natura docti, quod uiderint sæpius in campestribus Cichorium aquarum inundationibus terra, uel arena obrutum, & tenerrimū, & candidissimum reddi, exuta omni ex parte amaritudine. Verum quanuis asserat Dioscorides syluestrem Intybum, quem admodum & satiuum duorum tantum esse generum; Chondrillam tamen, cuius historiam ipse sub duplici specie sequenti capite describit, inter Cichorij genera esse reponendam, nemo est qui ambigat. Quemadmodum & tertiam illam, quæ Theophrasto lib. VII. cap. XI. de plantarum historia Aphaca uocatur. Hæc enim illi ingustabilis, et amara est: festinanter hæc floret, sed celeriter flos senescit, atq; in pappos euanescit. Tum alius iterum prouenit, atq; iterum alius, idq; tota hyeme, uereq; toto usq; æstatem facitatur. Flos melini speciem gerit. hæc ille. Huic per omnia in uniuersum respondet, quæ nonnullis DENS LEONIS, alijs Dens caninus, quibusdam Caput monachi, alijs quibus Rostrum porcinum, plerisq; uerò Ambubeia uocatur. Tametsi Plinio Cichorium ipsum proprie Ambugia, uel Ambubeia dicatur. Sed profecto maxima est seplasiariorum multorum negligentia, atq; ignauia, qui cum in hortis numerosissimum, præstantissimumq; habeant Intybum, & in campestribus Cichorium ubiq; frequentissimum, harum plantarum loco modo hieracium, modo syluestrem lactucam suo lacte refertam subiiciunt, atq; ex ijs aquam, quam nomen de Endiuia mentiri faciunt, suis plumbeis eliciunt organis. Quod maxime detestandum est: nam etsi hieracio, syluestriq; lactucæ uis frigida insit: tamen præterquam quod nullam cum iocinore habeant conuenientiam, lac, quo eo potissimum tempore turgent, quibusdam suis partibus calorificum adeo est, ut linguam exurat,

Seplasiariorū negligentia.

animos

10

20

30

CYANVS MAIOR.

CYANVS MINOR.

40

50

B

ac

Cyani mentio.

Intybi, & Cichorij uires ex Galeno.

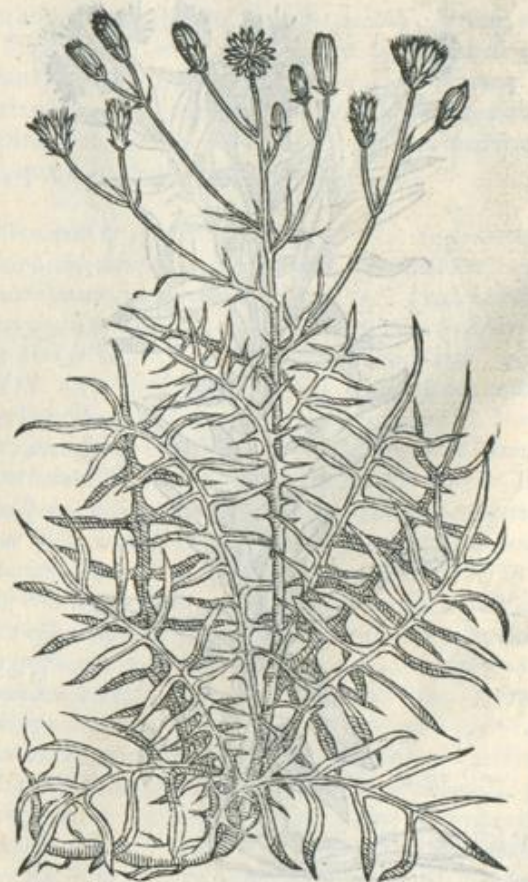
Nomina.

ac uellicet: quibusdam uero adeo somnificum, ut non desint, teste infrà Dioscoride, qui illud meconio permisceant. Sunt præterea qui Intybaceo generi herbam adscribant, quæ à flore cyaneo CYANVS Plinio dicitur, ali- quibus uero uulgò Battifecula, uel Battisuocere, nobis autem fior Campefe, quòd in campis inter segetes, maio, & iunio mensibus numerosus proueniat. Expeditur hic maxime rusticanis puellis, suis contexendis coronis, quibus per æstatem caput & tempora cingunt. Sed quibus notis, quibusue rationibus inter Intybacea annumerari possit, quid dicam, non habeo. Huiusce uires nullus antiquorum, quod sciuerim, scriptis mandauit. quanquam Placentinus, quòd affirmauerint aliqui Cyanum pestilentibus morbis propria dote aduersari, suo de Cichorea serapio, quòd ad pesti- lentes febres maxime commendauit, Cyanum etiam inseruit. Intybi, & Cichorij uires recensuit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Intybus olus est subamarum, & magis quod agreste est, quod ob id ipsum picrida, hoc est amarum, quidam nuncupant, quidam uero Cichorium appellant. Est autem ea sicca, fri- gidaq; temperaturæ, utrunque secundo excessu. Porrò domestica magis etiam quam agrestis refrigerat. Sed & humiditatis multæ admixtio siccitatem extinguit: uerum utraque adstringentis qualitatis est particeps, uelut & chō- drilla: nam & ipsa est seridis, seu intybi species. Et libro VIII. de compositione medicamentorum secundum lo- cos: Cichorium, inquit, & Seris cibarij generis existunt: apud nos nanque rurales ambo hæc edunt & eruda, & cocta. Facultas horum olerum subfrigida est, & subamara, ac moderate adstringens: & propter has qualitates, optima pharmaca calidis intemperaturis ipsius hepatis existunt. Vltra hoc enim, quòd moderate refrigerant, amplius & robur uisceri addunt per adstrictoriam facultatem: insuperq; commissuras osculorum uenarum in sima uisceris parte ad eas, quæ in gibba sunt, extergent. Neque uero frigidas intemperies magnopere ledunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque adstrictione, aut amaritudine possident, facere solent. Iuuare etiam uiscus taliuñ ole- rum substantia potest, etiam si citra serosorum, aut aliorum humorum uitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cuiuscunque complexu: ex mistura enim mellis humiditatem per urinam educunt. Quapropter etiam si siccatu tusa, quis potioni inspergat, itidem iuuant. Quin & decoctorum decoctum potatum multum commodi affert. Si uero non calida aliqua intemperies insistet, aut si obturatio quedam sit circa uiscus, magnopere auxiliantur ex uino albo tenui potata cum his, quæ urinam ciunt. Vtilis autem non solum succus ipsorum est tum recens, tum exic- catus; sed & ipsa olera exiccata, tusaq; ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur.

Planta, quæ σείρις Græcis, Intybus satiuus Latinis dicitur: Mauritanis, Dumbebe, Hundebe, seu Endeba: Ita- lis, Endiua: Germanis, Endiuin: Hispanis, Endiua: Gallis, Endiuie. Quæ uero σείρις ἀγρία κισχώριον, & κισχώρις Græcè, Cichorium Latine uocatur; Italicè, Cichorea: Germanicè, Vueguueis, & Vueguuartz: Hispanicè, Almerones, & Cichoria: Gallicè, Cichoree.

CHONDRILLA PRIMA.

CHONDRILLA ALTERA.

Χονδρίλλα

Χονδρίλλα.

CHONDRILLA.

CAP. CXXVI.

CHONDRILLA, quam aliqui cichorion, alij serin appellant, caulem, flores, & folia habet cichorio similia. qua ex causa nonnulli syluestris intybi speciem esse pronunciarunt, verum tenuior tota est. In cuius ramulis, gummi masticis simillimum, magnitudine fabæ inueniri solet: quod cum myrrha tritum, & linteo appositum, instar oliuæ, foeminarum menses trahit. Tusa cum radicibus herba, adiecto melle, diuiditur in pastillos: qui nitro admisti uutiligines emaculant. Gummi inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, si intincta succo acus, pilis admoveatur: contra viperas in uino pota proficit. Succus decoctæ, in uino, aut per sese potus, aluum fistit.

Aliud habetur chondrillæ genus, folium ferens oblongum, circumrosus, humi sparsus: caulis, & folia concoquendi uim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos resicit. Nascitur in lætis, & cultis.

NIMIRVM syluestris cichorij species Chondrilla est: gracilioribus tamen folijs, caule, floribus, ac semine. Frequentissima hæc non modò in Hetruria; sed etiam in uniuersa Italia in cultis locis, serobium aggeribus, & secus uias uirescere, ac suo tempore florescere conspicitur: nec minus etiam, quam cichorium, in acetarijs recipitur, quæ uis amarior sit. Visitur & alterum genus huic non longè dissimile, folijs tamen non ita in ambitum laciniatis, nec adeò in mucronem desinentibus. Hæc à lactis ubertate, quo in omni parte, præsertimq; radice redundat, à nostris uulgò Lattaiola uocatur. Rura eam suis acetarijs pro cichorio indifferenter admiscunt. Chondrilla uires scripsit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, ubi simul de intybo, & cichorio differuit, nihilq; ei peculiare reddidit, præterquam quòd intybi sit species. Veruntamen libro xi. de facultatibus alimentorum non sanè intybo, nec cichorio, sed lactucæ Chondrillam similem fecit. Huic nomen Græcum χονδρίλλα: Latinum, pariter & Italicum Chondrilla: Arabicum, Candarel, Cadaron, seu Amiron: Hispanicum, Leitugas, & Lechugas dentre los planos: Gallicum, Lettron.

Chondrillæ utriusq; consideratio.

Nomina.

Κολόκυνθα.

CUCURBITA.

CAP. CXXVII.

CUCURBITA esui apta. Cruda, trita illitu tumores, & abscessus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam syriasin uocant, in sincipite illinuntur: oculorum inflammationes, podagrasque refrigerant. Succus è ramentis tuis per se, aut cum rosa-ceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cuius in ardenti febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ, & expressæ succus, cum melle exiguo, & nitro potus, aluum leniter resoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam, infusum, si mistum sub diuo teneatur, potum aluum læuigabit.

CUCURBITA satia, quæ per æstatem in cibum frequentissime uario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe longa, rotunda, & sesilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se forma dissimiles habeantur; non tamen propterea uiribus, & natura sibi inuicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius refert libro xix. cap. v.) forma uaria in cucurbitis arte, & mangonio fieri facile potest. Nam semina, quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas supradictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas, breuiiores, ac sesiles, aptissimas quidem ad recipiendum tum uinum, tum oleum, tum alios quoslibet liquores, urceorum, et cadorum uice. Si uero cordi sit, ut fiant corpore uastiores, de media cucurbita parte semen inuerso seratur cacumine. Sed diligenter custodiendum est, ne eò mulieres accedant: namq; earum contactu facile elanguescunt incrementa uirentium. tantoq; magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant foetus. Quæ autem ad semina seruantur, è primo seligantur prouentu, pendeantq; in sua uite ad hyemem usq;: deinde sublata insolentur, aut ponantur in fumo, donec penitus siccescant: aliter facile earum semina, ascita putredine, depereunt. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam si propè in patens uasculum aqua subiiciatur, à quinq; uel sex digitorum interuallo, ante posterum diem

Cucurbitæ consideratio.

B 2 adrepentes

ZVCCHÉ INDIANE.

Cucurbita
facultates ex
Galeno.

Nomina.

idq; ad quemuis excessum ex æquo duci potest. Proinde cucurbita, quantum in se est, humidum, frigidumq; corpori alimentum præbet, omnium humidorum ciborum rationem; qui scilicet citra adstrictionem tales sunt. Nec sanè infeliciter concoquitur, modò non anteuertat corruptio. Nam ea illi solet nonnunquam accidere, cum aut uitiosè fuerit præparata, aut prauos humores in uentriculo acruatos offenderit. Est aliquando ob nimiam in eorum: quod alijs quoque omnibus fugacibus, quæ humido sunt temperamento, euenire solet. Nam in uentriculo corrumpuntur & ipsi, ni celeri descensu id mali effugiant. Quemadmodum ergo cucurbita pura, & ut in se ipsa est, succum in totum corpus alendi gratia digestum, expertem qualitatis gustabilis obtinet: ita cum alicui uehementem habenti facultatem fuerit iuncta, facile illi adsimilatur; ut si cum sinapi sumatur, succus ex utroque in membra diffusus acris efficietur cum manifesta caliditate. Eadem ratione, si cum salsò quopiam esitetur, ceu nonnulli in patinis cum salsamento instruunt, salsum in corpore humorem generabit. Est porro sic præparata cibus longè suauissimus, si salsamentum ex ponticis illis fuerit, quæ μύλλα appellantur. Quòd si cum malis cotoneis elixa, decenterq; condita fuerit, succum austerum in distributione habebit præpollentem. Assa autem, uel in sartagine fricta, ut propriè permultum humiditatis deponit; ita reliqua eius pars nullam sibi ualentem uim adsciscit, uti nec cum in iure simplici paratur. Ceterum ob aqueam qualitatem sibi innatam non immeritò origano iungi gaudet. Quæcunque enim talia sunt, acris, aut acidis, austerisue, aut salsis permisceri saporibus postulant, si quis & cum uoluptate ea sumere, & nauseam cupiat euitare. Cucurbita Latinis dicta, Græcis κολοκύνθα ἐδωδιος appellatur: Arabibus, Haraba, Hara, seu Charha: Italis, Zucca: Germanis, Kurbis: Hispanis, Calabaca: Gallis, Vne courge.

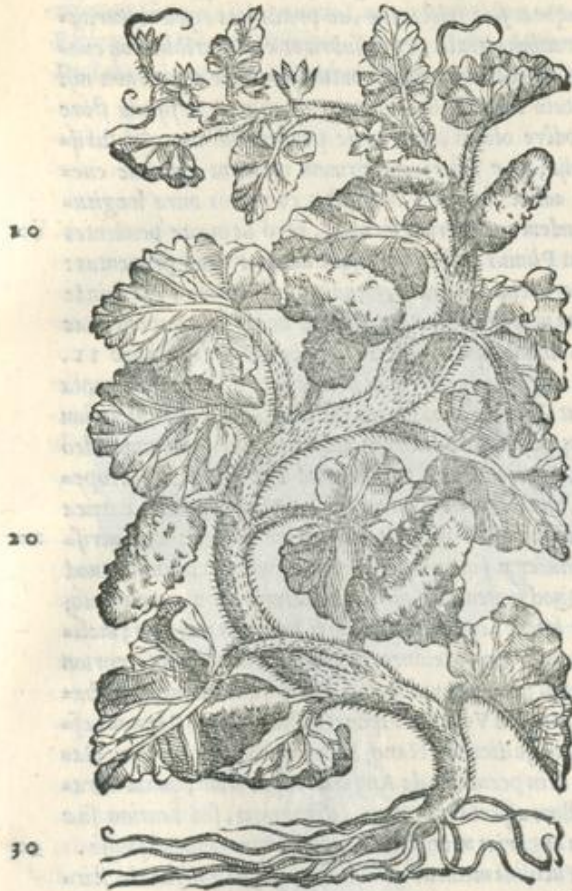
Σίκος ἡμερος. CUCUMER SATIUVS.

CAP. CXXVIII.

SATIUVS Cucumis aluo, & stomacho perquam utilis habetur: refrigerat, qui corruptionem non sentit: vesicæ prodest: olfactu reuocat, quos animus liquerit. Semen modicè urinam mouet: cum lacte, aut passo, vesicæ exulcerationibus subuenit. Illita cum uino folia, morsus canum sanant: & epinyctidas, cum melle. Peponis caro in cibus, urinam cit: inflammationes oculorum illita sedat. Ramenta eius contra aduersionem infantium, quam syriasin uocant, sincipiti imponuntur: fronti admota oculorum fluxiones auertunt. Succus cum semine, adiecta farina, siccatus in sole cogitur in smegmata, quæ faciem repurgant, & nitorem afferunt. Radix sicca, & ex hydromelite pota, drachmæ pondere, vomitionem mouet. Si quisquam moderatè secundum cœnam vomere cupiat,

CUCUMERES.

MELONES.

ANGURIAE.

cupiat, geminis obolis sit contentus. Sanat quoque illita cum melle, ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant.

QUANQVAM Græci (ut Galenus est auctor libro II. de alimentorum facultatibus) omnia tam Cucumerum, quam Melopeponum genera Pepona nominant: tamen σίκκος nomine, quo præsens caput inscribitur à Dioscoride, id tantum omnes ferè comprehendi uolunt, quod Latinis cucumis appellatur. Verum non ob id plane decerni potest, an hic reddat Dioscorides nostratis Hetrusci Cucumeris uires, qui alijs Italiae populis Anguria uulgo nuncupatur, an alterius, qui propriè Insubribus, & Venetis Cucumis dicitur, Hetruscis uerò Citrulus, omnibus notissimus. Siquidem non ex Dioscoride modo, sed nec ex alijs ueteribus hætenus quenquam reperi, qui Cucumis Græcis propriè σίκκος appellatus, notis ullis representet. Sed quòd Græci σίκκος uocabulo nostratem Citrulum, & Insubrium Cucumerem significent, facile conijci potest ex ipso Dioscoride. Quippe qui lib. VIII. Cucumerem syluestrem asserat fructu solo, quem oblongis glandibus non dissimilem parit, à satiuo disidere, cum alijs folijs, floribus, ac sarmentis satiuum prorsus referat. Verum cum huic ille per omnia respondeat, quem nos Citrulum, alij uerò Cucumerem dicunt, non possum non liberè pronuciare, Dioscoridem hic citruli nobis uocati, non autem anguriae uires descripsisse.

Quamobrem hac in historia apertè hallucinari Brasauolum putamus, quòd procul dubio existimauerit, ueteres Græcos, præsertimq; Dioscoridem, σίκκος appellatione anguriam, uel Hetruscorum cucumim representasse. Quandoquidem assignatis iam rationibus accedit & Plinij auctoritas, qui lib. XIX. cap. V. Cucumeres, ait, in Italia uirides, & quam minimi: in prouincijs

Cucumeris consideratio.

Brasauoli lapsus.

quàm maximi, & citrini, aut nigri. Placent copiosissimi Apbricæ, grandissimi Mœsiæ. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem. Quod proprium est citruli nobis uocati, non autem anguriæ uulgò Insubribus appellatæ. Anguriæ enim in Italia in magnam extuberant molem, & cum aquæ sint substantiæ, ac prædulces, quæ maturitatem sensere, ingestæ faciliè à uentriculo labuntur. Quod nostratibus citrulis, & Insubrium cucumeribus non euenit. Nam cum glutinoso, frigidoq; succo referti sint, ob idq; concoctu perquam contumaces habeantur, non nisi post longum tempus à uentriculo descendunt. Ad hæc (ut citato loco subdit Plinius) Cucumeres, in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Atque iidem in tantum odère oleum, ut si è uite pendentibus uas olei subiiciatur, adeò refugiunt, ut in hamum curuentur. quod angurijs, quæ sphericam formam referunt, minime euenire posse comperio. Videmus præterea Citrulos nostrates adhuc florentes in fistulas coniectos mira longitudine creuisse. E quorum semine qui postmodum orti sunt, eandem retinuerunt formam, adeò ut in uite pendentes anguium modo contorti uiderentur. Seruantur Cucumeres (ut Plinius auctor est) usque ad alios penè prouentus: & id quidem non solum muria fit, sed & scrobe opaco in loco arena substrato, sænoq; sicco opertos, ac deinde terra obrutos: ita enim uirides seruari tradunt. Quid autem ueteribus fuerint, quidue nobis sint Pepones, ac Melopepones, non equidem faciliè ausim decernere: etsi non desint, qui dicant Melopepones Galeno libro 11. de alimentorum facultatibus, communes nostros Melones esse: Pepones uerò, quos in eo genere Veneti corruptæ inde uoce uulgò Pipone uocant. Verim enim uero cum asserat Galenus, quòd pars intima carni semen inclusum tangens, cum in Peponibus edendo non sit, in Melopeponibus passim ab hominibus manditur, mihi animum adeò dubium reddit, ut aliquid in hac re certi statuere nequeam, neque inuenire possim, quid Pepones, & Melopepones Galeno extiterint. Quippe quoniam utriusque generis, tam scilicet Peponum, quàm Melopeponum carnea pars semen continens estur, & non estur, prout fructus ij, plus, minusue maturitatis fuerint adepti: nam utriusque, cum ultimam senserint maturitatem, id supremæ carnis unà cum seminibus in medium fructus concidit. quod cum euandium, & insuauè reperiatur, nusquam comeditur. Quod tamen utrisque minus maturis, non euenit: eaq; propter extractis prius seminibus estur tota eorum caro. Hæc igitur tametsi me (ut dixi) dubium reddant; inclinat tamen animus ad credendum, per Melopepones Galenum nostrates Melones intellexisse, si modò ipse eorum unquam habuit notitiam. Sed quid per Pepones intellexerit, nihil prorsus (ut ingenue fatear) quod proferam, hætenus non habeo. Veruntamen cum illis mihi non faciliè conuenit, qui Venetis Piponas dictas Galeno Pepones esse existimant. Minus adhuc illis assentior, qui Pepones Angurias esse dicunt. Namq; Serapio cum primum ex Galeni auctoritate de Peponibus, & Melopeponibus differuisset, dein peculiare de Anguria caput fecit, quam Arabica lingua Dullaba nuncupauit. In cuius reddendis uiribus nullum affert Græcorum testimonium, sed tantum suæ gentis auctoritatibus innititur. Hinc faciliè adducor, ut credam angurias ueteribus Græcis penitus ignotas fuisse.

Fuchsi error. Eas equidem nunquam uidisse, uel non cognouisse demonstrat Fuchsius medicus clarissimus. quippe qui suis de stirpium historia commentarijs non sine mago errore putat cucumeres, quos citrulos Hetrusci nominant, angurias esse. Nam etsi Hetruria angurias uocet cucumeres, non tamen contrà cucumeres uulgares uocat angurias, ut perperam, meo quidem iudicio, Fuchsius & intellexisse, & scriptis mandasse uidetur.

Cucumeris uires ex Gal. Cucumeris uires memoriæ prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumis esculentus maturus quidem tenuioris essentia est, qui uerò immaturus est, crassioris. Sed & abstergendi, & incidendi facultate participant. quare & urinam mouent, & corpus splendidum reddunt: ac magis quoque si quis semine arefacto, contusoq; atque cribrato, uice pulueris abstergorij utatur. Superat in eis humida, frigidaq; temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed iam desiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut etiam in secundo incipiente. Est & in istis maior abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Et libro 11. de alimentorum facultatibus idem de Cucumeribus ita scribit. Vrinam quidem & ipsi, quemadmodum pepones, cient, sed minus quàm illi, quòd ipsorum substantia minus est humida: ideoq; non faciliè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Ergo quibus cucumeres bene concoquere datum est, dum in hoc fist, intrepidè, affatimq; ijs se explent, longi temporis tractu, gelidum, & utcumque crassum humorem in uenis acruari contingit, qui per eam, qua uenæ funguntur, concoctionem, haud faciliè in probum sanguinem potest conuerti. Proinde omnibus prauis succi edulij, quantumuis probè à nonnullis conficiantur, abstinere in totum consuluerim. Clam enim sensimq; post longum tempus prauus in uenis succus ex ipsis suggeritur, atque accumulatur: qui uel leuicula putredinis arrepta occasione, fibres sæuissimas, & mirè contumaces excitabit. Et paulò antea de Peponibus scribens: Vniuersa (inquit) peponum natura frigidior cum larga humiditate existit: habent & quandam abstergendi uim: ideoq; urinam cient, & deorsum expeditius, quàm cucurbita, & melopepones rapiuntur. Quòd porrò abstergeant, discere licet sordidam cutem defricando. Quamobrem etiam maculas calore solis factas, & lentes faciem occupantes, atque in superficie alphas extergere possunt. Sed semen, quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infestatis sit accommodatum. Gignit pepo in corpore uitiosum humorem, potissimum quando non probè concoctum fuerit. Tum uerò morbum etiam, qui cholera dicitur, inducere consuevit. Etenim priusquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus est: largiusq; ingestus, nisi quis aliquid eorum, quæ probi sunt succi, supermandat, omnino uomitum concitabit. Et de Melopeponibus agens: Melopepones (ait) & minus humidi quàm pepones sunt, nec adeò prauis succi: minus item urinam prouocant, tardiusq; deorsum descendunt. Ad uomitum uerò excitandum non eandem uim peponibus obtinent, sicut nec celeriter adeò ut illi in uentriculo corrumpuntur, cum prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis causa ipsum prebenderit. Ceterum tametsi in iuuando stomacho autumnalibus fructibus longè sunt inferiores, haudquaquam tamen ei,

ut

ut pepones, efficiunt. Σίκυς ἡμερος Græca uoce, Cucumer satiuus Latina uocatur; Arabica, Chathe, seu Che-
tha: Italica, Cocomero, & Cedruolo: Germanica, Cucumeru: Hispanica, Cogombro: Gallica, Cocombre. At
πέπων Græcis, Pepon item Latinis appellatur: Mauritanis Batheca, seu Bathiech: Italis, Mellone: Germanis,
Pfeben, & Melaon: Hispanis, Melon: Gallis, Melons. Anguria ita & Latine, & Italicè nominatur: Arabicè,
Dullaha: Germanicè, Gurchen: Hispanicè, Cogombro: Gallicè, Cogombre.

Nomina.

LACTUCA CRISPA,

LACTUCA FLORIDA.

10

20

30

Ἐπίδαξ. LACTUCA.

CAP. CXXIX.

40 LACTUCAE satiuæ, quibus natura refrigeratrix inest, stomacho gratæ habentur, somnum cõ-
ciliant, aluum emolliunt, lac euocant: uerùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest.
Epotum semen, assiduas libidinum imaginationes in somno compefcit, & ueneri refragatur. Ipsæ
verò frequentiores in cibo, claritati oculorum officiant: inflammationibus, & ignibus sacris opitu-
lantur. Muria condiuntur. Cùm in caulem exierunt, vim quandam nanciscuntur succo, aut lacti syl-
uestris lactucæ similem.

Ἐπίδαξ ἀγρία. LACTUCA SYLVESTRIS.

CAP. CXXX.

50 SYLVESTRIS Lactuca satiuæ similis est, sed longior caulis, & candidiora folia, graciliora, &
asperiora. Amaro gustu est, & viribus aliquantum papaueri similis: unde lacteum eius succum aliqui
meconio permiscuerunt. Aquam per aluum elicit, potus in aceto mulso succus ad duos obolos: ar-
gema, caliginemque repurgat: contra adustiones efficaciter illinitur, cum lacte mulierum. In summa
somnia allicit, doloris leuamentum præstat, menses trahit: contra scorpionum, & phalangiorum
ictus bibitur. Semen non aliter quàm satiuæ libidinum imaginationes in somno amolitur, ac vene-
rem arcet. Succus ad eadem valet, sed viribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, vt
in alijs liquaminibus moris est, insolatum.

LACTUCA satiuæ herbarum ferè omnium uulgò notissima est. Cuius etsi plura, ac diuersa in Italia reperian-
tur genera, ut in hortis, & olitorijs foris æstate tota conspici potest; non ob id tamen existimandum est, quòd ea uir-
tutibus, & facultatibus inter se differant: quanquam non negauerim ego, alteram alteri in cibis præstare. Eam siqui-
dem, quæ conglobatis in orbem folijs crispa, teneraq; inuenitur, quis neget maiorem cum palato inire gratiam, quàm
quæ

Lactucæ con-
sideratio.

Lactuca sylvestris.

LACTUCA SYLVESTRIS.

Lactuce vires ex Gal.

quæ dura, patula, ac lactescens habetur? Sylvestris in campis nascens, facile dignoscitur, quod caule, floribus, semine, & folio sativam iam flores, & semina proferentem emuletur: uerum gustu amara est, & lacte copiosiore referta. Meminit huius Theophrastus libro VII. cap. VI. de plantarum historia, sic inquit. Sylvestris lactuca folio breuior, quam sativa est, idq; consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur: succum acrem, ac medicatum habet. Nascitur in aruis. Lac eius extrahunt per messem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caliginem arcere ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris. Satiua (ut memorie scriptum reliquit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum) humidum est, frigidumq; olus, non tamen extreme (siquidem edendo non foret) uerum maxime secundum aqua, ut sic dicam, fontane frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum est, & ad parua, & leuia erysipelata: non tamē maioribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. At semen potu genituræ profluum cohibet: quamobrem etiam ijs, qui libidinis somnijs uexantur, datur. Sic & agrestis lactuce semen. Cuius quoq; colligitur succus, argema, & caliginem expurgans: ad adustiones etiam cum lacte mulierum inungitur. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Pleriq; medicorum (inquit) reliquis omnibus hoc olus, ceu ficus autumnalibus fructibus, prætulere. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inuenias. Quod porrò nonnulli uitio uerterunt, id in præcipuam ei laudem cedit: & si ita se re uera haberet, non modo nulli olerum; sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti edulij esset secundum. nempe sanguinem aunt lactucam generare. Quidam non simpliciter sanguinem dicunt, sed multum addunt, multum sanguinem lactucam generare affirmantes. Verum ijs tamen si prudentius obijciant, longius tamen alijs à uero absunt. quam hoc ipsum, puta multum sanguinem procreare, non est quod merito quis damnet. Constat enim huiusmodi edulium laudatissimi succi censendum esse, quod plurimum quidem sanguinis, aliorum uerò succorum nullum producere sit comparatum. Si uerò, quia permultum è lactuca sanguinis congeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimè huic malo occurri potest: quippe cum uescitibus, & liberalius exerceri, & ea parcius uti integrum est. Hæc ergo aduersus eos, qui olus hoc non rectè uituperant, dixisse sufficiat. Illud porrò nouisse conuenit, omnibus alijs oleribus paucissimum sanguinem, & uitiosum generantibus, ex sola lactuca non multum quidem, nec uitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimum quidem cruda ipsa uescuntur. Aestate autem, cum in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo, & aceto assunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsue, præsertim ijs, quæ caseo constant. Pleriq; etiam antequam exculescat, in aqua elixa utuntur: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus, cum olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretq; post mandata me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. Etenim in iuuentute, quoniam assiduò os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia lactucis utebar. Cum autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quam in iuuentute, somnum iam studio, & industria accersenti mihi, auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia uigilijs dedita opera me assuefeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod unicum mihi præsentissimum remedium lactuca uespere commanducata semper fuit. Lactuca sic Latinis, & idæ Græcis appellatur: Mauritanis, Chervas, seu Chas: Italis, Lattuca: Germanis, Lactuck: Hispanis, Lechuga, aut Alfalfa: Gallis, Lactue.

Nomina.

Γιγγιδιον.

GINGIDIVM.

CAP. CXXXI.

GINGIDIVM, aliqui lepidion, in Syria, & Cilicia plurimum nascitur. Herbula est sylvestri pastinacæ similis, tenuior, & amarior: radice parua, candicante, subamara. Olus hoc crudum, coctum, conditumve estur, magna stomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex uino potum uesicæ prodest.

Gingidij consideratio.

HUIUSCE sententiæ esse comperiuntur Ruellius, & Fuchsius uiri clarissimi (licet ille non planè ad stipuletur) necnon etiam recentiorum alij, qui stirpium cognitionem profitentur, in hoc consentiunt, quod Gingidium ea sit herba, quam nos uulgò Cerofolio uocamus, illi uerò Cherefolium. Veruntamen cum hæc radice nitatur, quæ nihil amara sentitur, sed potius acris, & odorata, quemadmodum & folia; idcirco eorum opinionem non equidem (ut dicam quod sentio) probandam putauerim. Quinimò crediderim uel Gingidium hæcenus in Italia non esse repperitum, uel inibi